

Salduz Plus: een min voor politieverhoorders? Impactmeting in het werkveld¹FELIX VERLET^a & DRIES VERLET^b^a Rechercheur, Federale gerechtelijke politie West-Vlaanderen (Corresp.: felix.verlet@police.belgium.eu)^b Adviseur, Statistiek Vlaanderen; Gastdocent, Bestuurskunde en Publiek Management, Faculteit Economie en Bedrijfskunde, Universiteit Gent.**1. INLEIDING**

Yusuf Salduz, een jongeman uit Izmir, Turkije, werd op 29/05/2001 gearresteerd voor deelname aan een onwettige demonstratie in steun van de PKK en voor het ophangen van een illegale banner. Aanvankelijk legde de 17-jarige een bekentenis af, maar hij trok deze verklaring terug in voor de rechter. Hij meende slecht behandeld te zijn door de politie waardoor hij zijn verklaring onder druk aflegde. Er was immers geen advocaat aanwezig bij dit eerste verhoor (VAN DER MEIJ, 2009). Dit was de start van een periode waarin de rechten van verhoorden op de voorgrond komt en verhoorders veel veranderingen te wachten staan.

De zaak 'Salduz' kwam uiteindelijk voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dat oordeelde dat een grondrecht hierbij geschonden werd, namelijk het recht op een eerlijk proces. In diverse Europese landen werd door deze uitspraak de wetgeving dan ook veranderd om verhoorde personen meer rechten te geven. In België ontstond zo de Salduz-wet (BS 13 augustus 2011) en later de ruimere Salduz Plus-wet (BS 24 november 2016). De voornaamste aanvulling bij de Salduz Plus-wetgeving bestaat uit bijstand door een advocaat tijdens elk verhoor en voor iedere categorie van verhoorden. Bij de Salduz-wet was enkel bijstand en vertrouwelijk overleg voorzien tijdens (of voor) het eerste verhoor of de verhoren in de eerste arrestatieperiode, en dit enkel voor verdachten. Nu heeft iedereen recht op bijstand (ook slachtoffers/getuigen) en dit tijdens elk verhoor (ook de navolgende verhoren na de initiële arrestatietermijn).

Het is vooral de uitbreiding van de Salduz-wetgeving die het voorwerp is van de impactmeting die we in deze bijdrage bespreken. Hierbij bespreken we een aantal van de belangrijkste bevindingen uit de masterproef van Felix VERLET (2018), met focus op het methodologische kader. Hoe krijgen we zicht op de impact van deze verandering in het regelgevend kader?

2. IMPACT METEN*2.1. Het voorwerp van de impactmeting*

Dat de Salduz Plus-hervorming een invloed heeft gehad op de werking van de politiediensten, is een open deur intrappen. Vraag is evenwel hoe we de impact van deze hervormingen kunnen meten. Dit brengt ons meteen bij een aantal methodologische vragen die we bij het opvolgen van deze hervorming kunnen stellen. Hoe kunnen we überhaupt de impact op de werking van de politiediensten meten?

Naast de effecten op de werklust, willen we nagaan of Salduz Plus invloed heeft op het verloop en de inhoud van het politieverhoor. Door de invoering van Salduz Plus wordt er

¹ Deze bijdrage is gebaseerd op een onderzoek gevoerd naar aanleiding van de masterproef van Felix VERLET (2018). Hierbij willen we een specifiek woord van dank richten aan Prof. dr. A. VERHAGE voor de opvolging en begeleiding van deze masterproef.

bij alle verhoren immers voorzien dat er een derde partij, naast de verhoorder(s) en verhoorde, kan aanwezig zijn, namelijk een advocaat. Bij een confrontatie (meerdere verhoorde personen) kan iedere verhoorde zich laten bijstaan door een advocaat. Dit geldt ook bij de organisatie van een keuzeconfrontatie (*line-up*) of van een reconstructie van de feiten. De aanwezigheid van deze derde partij betekent ongetwijfeld een aanpassing voor verhoorders. In dit onderzoek wordt er nagegaan of dit in de ogen van de politiediensten werkelijk een grote invloed heeft op de manier van verhoren. Kunnen geroutineerde verhoorders nog dezelfde verhoortechnieken gebruiken of dienen deze grondig aangepast te worden door de aanwezigheid van een advocaat? Is er een andere attitude of zijn er andere vaardigheden nodig? Daaraan gekoppeld hoort de vraag of er bijscholing of training voor de verhoorders moet georganiseerd worden om deze verhoortechnieken bij te schaven of de vaardigheden aan te leren.

Een bijzondere inhoudelijke focus hierbij gaat dus uit naar de vaardigheden van de verhoorder en zijn verhoortechnieken. Wat deze vaardigheden zijn, komt al ruim naar voor in eerder gevoerd onderzoek (McClelland, 1993; Bergenhenegouwen *et al.*, 1997; Hoekstra & van Sluijs, 2003). In ons onderzoek staan we eerder stil bij de mate waarin er een wijziging nodig is bij de verhoorcompetenties ingevolge Salduz Plus bij de politiediensten in Vlaanderen. Dit doen we bijvoorbeeld door te peilen naar het ervaren van stress voor het uitvoeren van een verhoor met bijstand van een advocaat of de nood aan verdere opleiding. Bij deze vergelijking vergelijken we vooral de impact van nieuwe elementen die werden toegevoegd aan de Salduz Plus-wetgeving in 2016 ten opzichte van de Salduz-wetgeving van 2011.

Ten slotte wordt er onderzocht of het vertrouwelijk overleg en de bijstand van een advocaat een wijziging teweegbrengt in de verklaring van de verhoorde. Mogelijks worden er inhoudelijke aspecten aangehaald door een advocaat tijdens het vertrouwelijk overleg die dan naar voor komen in de bewoording van de verhoorde. Vanuit het oogpunt van de politieverhoorder wordt bekeken of men een wijziging in de verklaring ervaart. Zo kan er bijvoorbeeld nagegaan worden of er nu meer beroep wordt gedaan op het zwijgrecht of dat de verhoorde zelf verklaart dat hij iets niet mag of juist iets moet verklaren op aangeven van zijn of haar raadsman.

2.2. Hoe meten van het effect?

Maar hoe meten we het effect van deze hervormingen? We zien alvast een drietal mogelijke invalshoeken: een analyse van de procedurele kenmerken van het politieverhoor, kwalitatieve bevraging van experts en het opzetten van een kwantitatieve bevraging bij de verhoorders.

Om na te gaan wat het effect is van het wijzigend regelgevend kader voor verhoren, maken we idealiter een vergelijking tussen de situatie voor en na de wijziging in de Salduz-wetgeving die in 2016 werd doorgevoerd. Hierbij maken we vooral de vergelijking ten opzichte van de regelgeving van 2011. Idealiter hebben we ook waarnemingen doorheen de tijd. Dit zouden we bijvoorbeeld kunnen doen op dossierniveau. Bijvoorbeeld: zijn de dossiers anders samengesteld, zijn er inhoudelijke accentverschuivingen, et cetera. Het is evenwel geen evidentie om deze informatie op dossierniveau beschikbaar te krijgen op een voldoende geaggregeerd niveau om een globale vergelijking te kunnen maken. Zo is er de beschikbaarheid van deze dossiers voor wetenschappelijk onderzoek (instemming nodig), is er de diversiteit aan feiten, ... Maar bovenal weten we daarmee nog niet hoe de hervormingen worden ervaren door de verhoorders. Daarom werd er voor dit onderzoek geopteerd om te polsen naar de perceptie bij de politiediensten die betrokken zijn bij verhoren. Hierbij gebruikten we een meting van de perceptie na de invoering van de verandering van de wetgeving, zonder deze expliciet te vergelijken met waarnemingen van voor de verandering.

Verder spitsen we onze aandacht toe op één van de belanghebbenden, namelijk de politiediensten, naast de andere belanghebbenden bij de Salduz Plus-regelgeving zoals verdachten, getuigen, advocaten en slachtoffers.

2.3. *Mixed methods*

Bij de ontwikkeling van dit onderzoek werd er gekozen om diverse kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden te combineren. Iedere onderzoeksmethode levert op een bepaalde manier informatie, eigen aan de soort methode. Afhankelijk van de soort informatie die er gewenst werd, werd een welbepaalde methode gekozen.

Op de keper beschouwd, is het gehanteerde methodologisch kader dat van de *mixed methods*. Het is een type onderzoek waarbij heel sterk de nadruk ligt op het combineren van kwantitatieve en kwalitatieve benaderingen om te komen tot dieperliggende inzichten over een thema.

Of *mixed methods* op zich een afzonderlijke methode is, is voer voor discussie. Daarnaast is er eveneens discussie of dit echt een nieuwe methode is. Ook in het verleden kwam al vaker een combinatie van kwantitatief/kwalitatief onderzoek aan bod. In die context spreken sommigen over de hype rond *mixed methods* (BOER, 2016). Niettemin, de eigenheid van *mixed methods* is meer dan het bijeenbrengen van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens. Eigen aan *mixed methods* is dat beide types benaderingen vervat zitten in een onderzoeksdesign, men integreert beide types methoden. Van eenzelfde onderzoeksvraag worden sommige aspecten vooral uitgewerkt op grond van kwalitatief onderzoek, andere aspecten door kwantitatief onderzoek. Door het design kan men het beste van de verschillende methoden combineren en meteen ook hun zwaktes ondervangen (BUTTER, 2016; CRESWELL, 2013; MORTELMANS, 2013).

Voordeel van *mixed methods* is alvast dat sterktes van de ene methode de zwakheden van de andere neutraliseren. Daarnaast kan men door het combineren van beide methoden (kwantitatief en kwalitatief) komen tot een duidelijkere en realistische weergave van het onderzoeksobject. Als voordeel kunnen we eveneens verwijzen naar triangulatie, waarbij een probleem vanuit verschillende invalshoeken wordt bekeken. Verder is het door het combineren van beide types methoden mogelijk om inductief en deductief redeneren te combineren (CRESWELL, 2013).

Kwalitatieve methoden zijn de uitgelezen methoden om een beeld te krijgen van de subjectieve ervaringen rond een bepaald thema (DAVIES & HUGHES, 2014). Via deze methoden gaan we het thema, zijnde Salduz Plus en de wijzigingen die deze met zich meebrengt, gaan verkennen. In dit onderzoek opteerden we om enerzijds een literatuurstudie uit te voeren en anderzijds om enkele interviews af te nemen van experts. Inspirerend hierbij zijn de werkzaamheden van de Salduz-denktank. Dit is een Belgische groep experts rond de organisatie van verhoren en de Salduz-wetgeving met als voorzitter ereprocureur-generaal Yves Liégeois. Deze denktank deed enkele voorstellen tot wetswijzigingen na de invoering van Salduz (Plus). Enkele van deze wijzigingen (bijvoorbeeld de afschaffing van het telefonisch afstandsconsult) hadden onder andere als doel de bijkomende verhoging van de werklust te beperken.

Kwalitatief onderzoek brengt echter enkele beperkingen met zich mee. Zo is er de beperkte herhaalbaarheid en vergelijkbaarheid wat ook veralgemeningen in de weg kan staan. Het onderzoeksobject van het onderzoek dat we hier bespreken (VERLET, 2018) is de verzameling van de verhoorders uit de grootste federale en lokale politiediensten in Vlaanderen. We kunnen de ervaringen van twee experts, hoe waardevol hun bijdrage ook was in het onderzoek, bezwaarlijk veralgemenen naar deze grote groep mensen. Enige veralgemening is dus wel vereist.

Om in de breedte te kunnen gaan werd er in dit onderzoek geopteerd om ook kwantitatieve onderzoeksmethoden te gebruiken. Deze lenen zich makkelijker tot vergelijkingen en veralgemeningen. We kozen dan ook voor een online surveyonderzoek. Dit is een gestructureerde vorm van dataverzameling die ons toelaat om een grote populatie te bereiken zoals hier vereist is. Het is een methode van dataverzameling waarbij de informatie op een directe wijze wordt verkregen van individuen teneinde de basis te vormen voor veralgemeningen tot ruimere populaties. *Survey* is dan ook de meest ontwikkelde kwantitatieve methode binnen de sociale wetenschappen (MANHEIM *et al.*, 2012).

2.4. Een online survey als centrale methode

Door de gestructureerde manier van bevragen en het bevragen van een ruimere populatie, kunnen we op zoek gaan naar regelmatigheid in de ervaringen van verschillende politiediensten in Vlaanderen. Er kunnen eventuele gedeelde wijzigingen in verhoortechnieken, aanpassingen van gedrag, ervaringen van werkdruk en zo meer geïdentificeerd worden.

Daarnaast kan er ook binnen de totale bevroegde populatie worden nagegaan of er systematische verschillen zijn in de perceptie van de politiediensten. Zijn de ervaringen van interventiediensten vergelijkbaar met deze van recherchediensten? Spelen de individuele achtergrondkenmerken van de respondenten een rol bij het duiden van eventuele verschillen? Hierbij denken we aan ervaring, opleiding, beschikbare ondersteuning, et cetera.

Een *survey* is dus een goede methode om relatief gemakkelijk een grote groep te bereiken en kan een zekere gedragenheid van de resultaten betekenen. Afhankelijk van de doelgroep is de grootte van de steekproef belangrijk. In het onderhavig onderzoek omvat de doelgroep iedere Vlaamse politieverhoorder. Het wordt een huzarenwerk om daarvan een exact aantal te berekenen, maar men kan verwachten dat dit om enkele duizenden personen gaat.

Als specifiek type van bevroegingsmethode, kozen we voor een *online survey*. Een belangrijk voordeel van dit type *survey* in de context van het onderzoek is dat het een zogenaamde '*selfcompletion-method*' is. Hierdoor genereert dit minder sociaal wenselijke antwoorden dan bijvoorbeeld *face-to-face survey* en hebben we geen interviewereffecten. Andere voordelen zijn: relatief goedkoop, automatische verwerking in een database, beschikbaarheid van paradata (duur interview, plaats, ...), mogelijkheid tot realtime opvolging van het veldwerk en de mogelijkheid om *survey* op maat van de respondent te maken, zoals het tussentijds bewaren van de data en het hanteren van doorverwijzingen. Daarnaast wordt doorgaans ook een snellere respons verkregen in vergelijking met de meer traditionele methodes, zoals een postaal onderzoek of een *face-to-face* bevraging (CARTON, 2001; DILLMAN, 2007; BOSNIAK *et al.*, 2016).

Enkele nadelen zijn evenwel dat we doorgaans een lagere respons krijgen in vergelijking met andere modi. Respondenten kunnen ook makkelijker lastige vragen weggklikken, al kunnen bepaalde vragen verplicht gemaakt worden om in te vullen. Daarnaast zijn open vragen minder voor de hand liggend (CARTON, 2001; DILLMAN, 2007; BOSNIAK *et al.*, 2016).

Om toch voldoende respons te kunnen verkrijgen waren enkele zaken cruciaal in dit onderzoek. Vooreerst werd gekozen om de *survey* enkel te verspreiden onder de grootste lokale politiezones in Vlaanderen², alsook onder de Vlaamse gedeconcentreerde diensten van de federale gerechtelijke politie (verder: FGP's). Uiteindelijk werd er respons ontvangen van 5 FGP's, 9 lokale politiezones en enkelingen uit andere zones. Door de grootte van de zones kon toch een groot aantal respondenten bereikt worden en uiteindelijk werd de

2 Dit zijn de politiezones die een typologie hebben van 1 (grote steden) of 2 (regionale steden) volgens de lokale veiligheidsbevraging 2011, waarbij enkel de Vlaamse zones (exclusief Brussel) weerhouden werden. Deze lijst werd aangevuld met de PZ Arro Ieper, de zone van de woonplaats van de onderzoeker. De veiligheidsbevraging is verkregen via http://www.lokalopolitie.be/sites/lvb/images/reports_ELS_LVB/typologie_pz.pdf.

survey ingevuld door 439 respondentent, waarvan 366 volledige registraties. Uiteraard is de bereidwilligheid tot medewerking van de politiezones hierbij van belang. Een belangrijke factor hierbij was de betrokkenheid van de onderzoeker bij de doelgroep. De vraag tot medewerking kwam niet zomaar van een student die geen band heeft met de politie. Een van de onderzoekers is namelijk zelf al jaren werkzaam binnen de politie als rechercheur. Daarnaast werd de motivatie nog meer aangewakkerd door de belofte van feedback. Niet alleen werden de algemene resultaten van het onderzoek meegedeeld aan de deelnemende zones, maar werden er ook aparte onderzoeksrapporten afgeleverd specifiek voor de zone. Een dergelijk onderzoeksrapport kan namelijk dienen om bepaalde pijnpunten rond Salduz Plus binnen hun zone bloot te leggen en kan dus gebruikt worden door het beleid om hieraan iets te veranderen.

De handvaten voor het statistisch controleren van de representativiteit van deze bevraging ontbreken evenwel. Zo is er geen limitatieve lijst van verhoorders in Vlaanderen, laat staan dat we beschikken over een aantal beschrijvende karakteristieken over deze beoogde doelpopulatie van verhoorders in Vlaanderen. Dit maakt dat we niet kunnen nagaan in welke mate er sprake is van differentiële uitval om desgevallend de feitelijk gerealiseerde steekproef te gaan wegen op een aantal gekende karakteristieken. Niettemin kunnen we wel de diversiteit van respondenten in deze bevraging documenteren.

De vragenlijst in dit onderzoek werd gestuurd naar alle federale gerechtelijke diensten binnen Vlaanderen alsook naar de grootste lokale politiezones via een *online surveytool*. Een algemene beperking van *online survey* is dat goede steekproefkaders vaak niet beschikbaar zijn. Hier ligt wellicht nog de grootste uitdaging. In de context van het kwantitatief deel van het onderzoek zou namelijk een oplijsting moeten gebeuren van rechercheurs die betrokken zijn bij het verhoor. Deze is niet zomaar voorhanden. Daarom werd bij de FGP's contact opgenomen met de gerechtelijke directeurs. Deze contactnaam is nodig om een zicht te krijgen op wie er betrokken is bij de verhoren en het verkrijgen van de contactgegevens. Hun bereidwillige medewerking is belangrijk voor het slagen van dit onderzoek. Om de drempel wat te verlagen werd de goedkeuring gevraagd en verkregen om de link naar de *survey* op de zogeheten white-list van de federale politie te plaatsen. Hierdoor kon de politieverhoorder rechtstreeks via hun werkterminal (met beperkte internettoegang) de *survey* invullen.

De vragenlijst werd ook naar de lokale politiediensten gestuurd. Bij deze lokale zones is het minder evident om de juiste respondenten te bereiken. De personen die verhoren uitvoeren horen immers bij diverse zuilen van de basispolitiezorg, zoals de lokale opsporingsdienst, de wijkwerking, de interventie of het onthaal. Iedere zone zal dus apart gecontacteerd worden en bevraged worden hoe deze personen het best kunnen bereikt worden. Om deze praktische redenen werden in eerste instantie niet alle politiezones bevraged, maar stuurden we de lijst op naar de grootste Nederlandstalige zones zoals eerder vermeld. Ook hier werd er eerst contact opgenomen met de verantwoordelijken binnen de desbetreffende zone.

2.5. De sterkte van het combineren van methoden

Bewust zijnde van de voor- en nadelen van de verschillende methoden, werd er in dit onderzoek geopteerd om de verschillende methodes te combineren. Een *survey* werd opgesteld op basis van diepte-interviews, die op hun beurt gebaseerd werden op literatuuronderzoek. Men kan zich afvragen of dit geen dubbel werk of gelijke resultaten met zich meebrengt. Een vergelijking van de resultaten kan hierbij soelaas brengen.

Vooreerst vergelijken we de resultaten van de diepte-interviews onderling en vervolgens met de resultaten van de *survey*. De kwalitatieve interviews werden afgenomen van twee experts op vlak van Salduz. De ene persoon is een expert inzake de wetgeving, maar

voert, gelet op zijn pensioen, zelf geen verhoren meer uit en heeft dit ook nooit gedaan nadat Salduz Plus in voege kwam. De tweede geïnterviewde komt wel uit het werkveld en zit dagelijks aan de verhoortafel in vaak sterk gemediatiseerde dossiers. Beide personen hebben dus een heel goede kennis van de Salduz Plus-wetgeving, weliswaar elk met hun eigen insteek.

Bij de vergelijking tussen de twee diepte-interviews is de verschillende achtergrond van de respondenten goed merkbaar. Zo zien we dat de expert in wetgeving voornamelijk spreekt over de verschillen in wetgeving voor en na Salduz Plus en de tekorten van de huidige wetgeving (zoals de regeling van het verhoor van mentaal beperkten en geestelijk zieken). Over de invloed van de wetgeving op de politiediensten kan hij enkel verwachtingen uiten. Die verwachtingen lopen in grote mate wel gelijk met de ervaringen van de tweede respondent. De actieve verhoorder legt in zijn interview eerder de focus op de praktijk op basis van zijn ervaring. Voornamelijk komen er dan ook elementen aan bod die hun invloed hebben op de werking van de politie (zoals de verhoging van de administratieve last of tijdverlies) of op de verklaring van verhoorden (zoals het beroep op zwijgrecht of de invloed van het vertrouwelijk overleg met de advocaat). De twee experts hebben een gelijkaardige visie, maar door hun aparte achtergrond betekenen ze beide een meerwaarde voor het onderzoek. Ze kunnen dus complementair zijn met behoud van hun eigenheid.

Gelet op de ervaring en achtergrond van de experts wordt verwacht dat de aangehaalde argumenten ook leven bij de politiediensten op het terrein. Een bevraging bij deze personen kan dit al dan niet bevestigen. Een voorbeeld hiervan is de volgende stelling van de expert-verhoorder: *“De advocaten kunnen veel meer sturen naar hun cliënt toe door een actieve bijdrage aan het verhoor. Als ze merken dat iemand op het punt staat om dingen te vertellen die zij (de advocaten) liever niet zouden hebben, dat ze gewoon tussenkomen. Ze halen de druk weg in het verhoor, hetzij door het stellen van een vraag, hetzij door een pauze te vragen”*. Tijdens de survey werd aan de politiediensten gevraagd in welke mate ze het eens waren met de stelling *“Advocaten halen vaak de druk weg uit een verhoor door een tussenkomst”*. Bij de respondenten is 39,6% het eens of helemaal eens met deze stelling en 23% is het oneens of helemaal oneens. De grootste groep is het dus wel eens met de mening van de expert-verhoorder, maar er is toch een zekere verdeeldheid. Hierbij zijn de voordelen van de survey weer merkbaar. Binnen de survey werden er immers ook achtergrondgegevens gevraagd aan de respondenten. Op basis van die gegevens kunnen we gaan achterhalen wat een mogelijke oorzaak is van het verschil in respons. Als we enkel de respondenten selecteren die werkzaam zijn in een rechedienst zien we dat bovenstaande stelling gedragen wordt door 52,3% van deze groep. De surveytechniek laat het dus niet alleen toe om te controleren of een stelling effectief leeft bij de doelgroep, maar ook om individuele verschillen die zorgen voor een bepaalde mening te helpen identificeren.

Een kleine kanttekening dient hier wel te worden gemaakt. Gezien de expert-verhoorder zelf deel uitmaakt van een rechedienst lijkt het logisch dat zijn mening voornamelijk gedeeld zal worden door andere leden van de recherche. Je kan dus een zekere bias verwachten door de achtergrond van de expert. Om aan te tonen dat zijn expertise algemeen is en niet enkel geldt voor collega's met gelijkaardige functies werd er tijdens de survey ook gepolst naar de invloed van de verlenging van de arrestatietermijn naar 48 uur waar dit voorheen 24 uur was. Deze wijziging werd na Salduz ingevoerd om de werkdruk te verlagen gezien er meer tijd was om bepaalde onderzoeksdaten te verrichten tijdens deze eerste arrestatietermijn. De expert-verhoorder waarschuwde hierbij echter dat dit ook een verhoging van de werkdruk kon betekenen gezien magistraten nu meer onderzoeksdaten zullen vragen tijdens deze termijn om een beter oordeel te kunnen geven over verdere aanhouding of niet. Hij verwachtte dat deze impact op de werkdruk voornamelijk bij interventiediensten zou merkbaar zijn. Uit de survey bleek dat 50,7% van de respondenten die bij de interventie-

dienst werken een verhoging van de werkdruk door deze wijziging ervaren, dit tegenover 31% bij de rechediensten en 27,3% bij andere diensten. Door deze bijkomende stelling voor te leggen, die slechts indirect met Salduz te maken heeft, werd ons onderzoek toch geholpen gezien de neutraliteit en dus ook de betrouwbaarheid van de expert versterkt werd.

In huidig onderzoek wordt de *online survey* dus om verscheidene redenen gebruikt. Een eerste reden is een cross-validering van verkregen gegevens via de diepte-interviews. In welke mate worden de aangehaalde argumenten van de experts gedragen door de politieverhoorders uit de verschillende zones? Is er geen bias bij de experts door hun persoonlijke achtergrond? Een volgende reden is de generaliseerbaarheid. Als de mening van twee experts ook gedragen wordt door een grote groep respondenten kan men gaan aannemen dat deze trend zich ook zal verderzetten indien iedereen uit de doelgroep zou bevestigd worden. De *survey* zorgt dus voor externe validiteit. Daarnaast zorgt de *survey* ervoor dat er een onderscheid kan gemaakt worden op basis van individuele kenmerken. Eventuele samenhang tussen kenmerken en bepaalde antwoorden kunnen zorgen voor een beter begrip van de elementen van een stelling en kunnen de onderzoeker op weg helpen naar de oorzaak van meningsverschillen. In het huidig onderzoek werden er vaak frappante verschillen vastgesteld tussen respondenten die werkzaam zijn binnen verschillende basisfunctionaliteiten of naarmate hun ervaring of opleiding.

Als we de gehanteerde methodiek evalueren, bleek de *mixed methods* een dankbaar opzet. Zo waren de interviews dienstig om de thematiek grondiger te verkennen als aanvulling van de literatuurstudie. Op die manier hebben we een houvast om de vragenlijst voor de *online survey* vorm te geven. Daarnaast is het gebruik van de kwalitatieve methoden dienstig om de resultaten uit de *online survey* te verdiepen/contextualiseren. Achteraf bekeken hadden we in het empirisch onderzoek meer expliciet gebruik kunnen maken van interviews of focusgroepen. Deze hadden ons kunnen toelaten om de kwantitatieve bevindingen verder te verdiepen. Hiermee hebben we meteen ook een teer punt ervaren eigen aan het gebruik van *mixed methods*, met name de vaststelling dat het als onderzoeker niet evident is om zich te specialiseren in beide types methoden (CRESWELL, 2013).

3. ENKELE RESULTATEN IN EEN VOGELVLUCHT

3.1. *Help, ik moet verhoren!*

De resultaten van de survey waren soms toch onrustwekkend. Zo gaf 62,6% van de respondenten aan dat verhoren een complexe zaak geworden is. Door de invoering van de Salduz-wetgeving ziet 38,5% er zelfs tegenop om een verhoor te organiseren. Het uitvoeren van een verhoor is nochtans een basistaak van quasi iedere politieagent. Wat zorgt er dan in de Salduz-wetgeving voor deze dalende motivering? De grootste wijzigingen zoals de invoering van het vertrouwelijk overleg, de bijstand zelf en het aangepaste zwijgrecht werden afzonderlijk bevestigd en besproken. Een terugkerende factor is het tijdverlies. Zo is bijvoorbeeld de maximale verplichte wachttermijn tot het ter plaatse komen van een advocaat 2 uur. 79,8% geeft aan dat een langere wachttijd dan 2 uur al voor gekomen is, bij 7,1% is dit zelfs heel vaak het geval.

Niet alleen tijdverlies is een vaak gerapporteerd probleem. In het onderzoek werden nog andere gevolgen van de gewijzigde wetgeving geïdentificeerd. Zo werd er opgemerkt dat de verklaring van een verhoorde zelf inhoudelijk kan veranderen door de invloed van Salduz Plus. De advocaten kunnen tijdens het voorafgaand vertrouwelijk overleg enkele zaken inluisteren of elementen aanhalen die hun cliënten dan best wel of niet zeggen tijdens het verhoor. Er wordt ook meer beroep gedaan op het zwijgrecht, ook vaak onder invloed van een advocaat. De advocaat heeft ook zijn invloed op de politieverhoorder en de verhoorom-

geving. 38,3% van de respondenten gaf aan dat ze een verhoging van stress ervaren door de aanwezigheid van een advocaat. Deze verhoging was vooral merkbaar bij de jongere verhoorders onder de 35 jaar (48,7%).

3.2. Nood aan opleiding

De verhoorders moeten dus leren omgaan met de aanwezigheid van een advocaat en met de organisatorische uitdagingen. Training rond deze onderwerpen kan hier helpen. Het kan ook een middel zijn om de wetgeving meer begrijpbaar en toegankelijker te maken. De respondenten vragen dan ook om bijkomende training. Enerzijds geven ze aan dat er een nood is aan training rond het omgaan met advocaten (56,3%), rond verhoor en verhoortechnieken (64,5%) en specifiek rond Salduz en Salduz Plus (55,4%). Naast het geven van bijkomende trainingen en opleidingen is het ook een aanbeveling om na te denken over enkele kleine structurele wijzigingen die het verhoorproces kunnen bevorderen. De audiovisuele registratie van een verhoor kan eventueel ook als alternatief voor de fysieke bijstand van een advocaat dienen.

3.3. *You have the right to remain silent... of beter toch niet?*

Salduz Plus drukt dus zijn stempel op de politieverhoorders. 85,3% geeft immers aan dat deze wetgeving een grote impact heeft op de werkdruk. Of de rechten van de verhoorde nu meer gevrijwaard zijn staat nog ter discussie. Ruim de helft (52,7%) van de respondenten vindt in ieder geval van niet. In tegendeel, het kan zelfs een averechts effect hebben. Het beroep doen op het zwijgrecht kan aanzien worden als een soort schuldbekenenis. 53,5% vindt dan ook dat onschuldige verdachten geen beroep doen op het zwijgrecht. De perceptie bij de politie over de schuldvraag kan dus veranderen door het zwijgrecht, ingevoerd door de Salduz-wetgeving.

4. SLOTBESCHOUWING

Op basis van de verkregen info uit de literatuurstudie en de expertinterviews kunnen we onze theoretische kennis in kaart brengen. Dit is dan ook meteen het vertrekpunt voor de kwantitatieve bevraging waarbij we een vragenlijst samenstellen die vervolgens wordt verdeeld onder de leden van de lokale en federale politie die te maken hebben met verhoren. Dankzij dit *mixed methods*-design kon het thema zowel in de diepte als in de breedte worden bestudeerd.

Uit de beschouwing over de methoden die in het onderzoek werden gebruikt, leren we alvast dat de kwalitatieve en kwantitatieve benadering elkaar goed aanvullen. De integratie van beide methoden laat ons toe om nadelen van de ene te compenseren door de voordelen van de andere. Kritische noot bij het onderzoek, is dat we wat het kwalitatieve luik betreft, wellicht het zogenaamde theoretische saturatiepunt niet bereikt hebben.

Inhoudelijk nemen we mee dat Salduz Plus op sommige vlakken een min voor politieverhoorders betekent. Maar mits enkele initiatieven kan er zeker een aanvaardbaar evenwicht gevonden worden tussen het vrijwaren van de rechten van verhoorden en de bijkomende werklast voor de verhoorders. De jonge Yusuf Salduz heeft in ieder geval al gezorgd voor heel wat zweet op de voorhoofden van veel politieverhoorders.

REFERENTIES

- BERGENHENEGOUWEN, G., TEN HORN, H., & MOOIJMAN, E. (1997). Competence development – A challenge for human resource professionals: core competences of organizations as guidelines for the development of employees. *Industrial and commercial training*, 29(2), 55-62.
- BOER, F. D. (2006). Mixed Methods: een nieuwe methodologische benadering? *Kwalon*, 11(2), 5-10.
- BOSNJAK, M., DAS, M., & LYNN, P. (2016). Methods for probability-based online and mixed-mode panels: selected recent trends and future perspectives. *Social Science Computer Review*, 34(1), 3-7.
- BRYMAN, A. (2015). *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.
- BUTTER, R. (2016). Het beste van twee werelden: mixed methods als motor van het praktijkgericht onderzoek. *Thema Hoger Onderwijs*, 3, 56-61.
- CARTON, A. (2001). *Handleiding kwaliteitsrichtlijnen bij het uitvoeren van surveyonderzoek*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Administratie Planning en Statistiek.
- CRESWELL, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles/London: Sage Publications.
- DAVIES, M. B., & HUGHES, N. (2014). *Doing a successful research project: using qualitative or quantitative methods*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- DILLMAN, D.A. (2007). *Mail and internet surveys: the tailored design method (2nd ed.)*. New York: Wiley.
- HOEKSTRA, H. A., & VAN SLUIJS, E. (2003). *Managing competencies: implementing human resource management*. Nijmegen: GITP.
- MANHEIM, J. B., RICH, R. C., WILLNAT, L., BRIANS, C. L., & BABB, J. (2012). *Empirical political analysis*. London: Pearson Higher Education.
- McCLELLAND, D. (1993). The concept of competence. In L.M. SPENCER & S. SPENCER (Eds.), *Competence at work: models for superior performance* (pp. 3-8). New York: Wiley.
- VAN DER MEIJ, P. P. J. (2009). Het EHRM en het recht op toegang tot een raadsman vanaf het eerste politieverhoor. Over hooggespannen verwachtingen omtrent het aanwezigheidsrecht van de raadsman in het strafrechtelijk vooronderzoek. *Strafblad*, 74-87.
- VERLET, F. (2018). *Salduz Plus: een min voor politieverhoorders? Impact en draagvlak in Vlaanderen*. Masterproef Criminologische Wetenschappen. Gent: Universiteit Gent.

Wetgeving

Wet van 13 augustus 2011 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan ("Salduz-wet"), BS 5 september 2011.

Wet van 21 november 2016 betreffende bepaalde rechten van personen die worden verhoord ("Salduz Plus-wet"), BS 24 november 2016.